

نقشه راه

جهان شهر تهران

پیش‌نویس غیرقابل استناد

مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران

عنوان و نام پدیدآور : نقشه راه جهان شهر تهران
 مشخصات نشر : تهران: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۴۰ ص: مصور (رنگی)؛ ۱۷×۱۱ س.م.
 شابک : ۳۰۰۰۰ ریال: 978-600-6080-97-0
 وضعیت فهرست نویسی : فیزیای مختصر
 یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nli.ir> قابل دسترسی است.
 شناسه فنی : شهرداری تهران. مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران
 شماره کتاب شناسی ملی : ۲۸۵۲۷۳۰

مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران

نقشه راه جهان شهر تهران

تهیه و تدوین: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران - دبیر مرکزی: دکتر علیرضا شهباز

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

چاپ: موسسه نشر شهر

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۳۰۰۰۰ ریال

ناشر: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران - معاونت علم و فناوری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۸۰-۹۷-۰

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، پل رومی، خیابان شهید اکبری، نبش خیابان شهید آقابزرگی، شماره ۳۲، کدپستی: ۱۹۶۴۶۳۵۶۱۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

(مائده: ۸)

سخن نخست

دستیابی به آرمان‌های بلند حینی و علمی، علم و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران مستلزم تلاشی همه‌جانبه در تمام ابعاد فرهنگی، علمی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است. از این رو تدوین و اجرای برنامه‌های پیشرفت در بازه‌های زمانی معین و طراحی سند راهبردی برای رسیدن به اهداف، از لوازم ضروری احراز جایگاهی شایسته برای ایران اسلامی در جهان امروز است. تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی ایران نظیر احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در میان ملت‌ها و کشورهای اسلامی، برای برقراری عدالت و معنویت در جهان، در گرو پیشرفت همه‌جانبه ایران است. بر همین اساس مرکز اساسی توسعه و پیشرفت ایران اسلامی و پایگاه بین‌المللی شدن آن، شهر تهران است.

اتصال ایران به دروازه‌های جهانی برای ارتقای شاخص‌های معنوی و مادی آن از شهر تهران آغاز می‌شود. ارتقای نقش‌های فراملی، ملی و منطقه‌ای شهر تهران با استفاده از ظرفیت‌ها و سرمایه‌های فیزیکی،

اجتماعی، انسانی و اقتصادی در شهر تهران بدون شک باعث ارتقای جمهوری اسلامی ایران در سطح بین‌المللی می‌شود. رهبر معظم انقلاب نیز با درکی هوشمندانه از ظرفیت کشور و همچنین شهر تهران در ایفای نقش منطقه‌ای و بین‌المللی‌اش، با اشراف بر امکانات و استعدادهای عظیم موجود در کشور خواستار هدف‌گذاری دقیق در زمینه سیاست‌گذاری صحیح شهر در تهران، حاکمیت ارزش‌های ایرانی-اسلامی و معماری ایرانی-اسلامی بر فضای شهر تهران، رشد و گسترش زیباسازی فضای شهر تهران، استفاده از علم و فکر تخصصی برای اداره شهر، مسئولیت‌پذیری در حال و دم، رشد تخصص‌های شهری و دانشگاهی برای افزایش نقش منطقه‌ای و بین‌المللی شهر تهران شده‌اند. ایشان بارها بر لوازم بهره‌برداری از محموله ظرفیت‌های کشور و شهر تهران برای حرکت منظم و پیوسته از وضعیت موجود به جایگاه آرمانی در قالب نقشه جامع و راهبردی تأکید کرده‌اند.

از این رو مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران بر آن شد تا نقشه راه جهان‌شهر شدن تهران را تهیه نماید. هم‌اکنون بیش روی شما صاحب‌نظران است. رجاء واثق دارد در سایه تأییدات الهی و همت جهادی مدیران و کارکنان شهرداری تهران بتوانیم گام موثری در اصلاح و دستیابی تهران به جایگاه آرمانی آن برداریم.

بابک نگاهداری

رئیس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

۱۱	مقدمه
۱۷	۱- تعاریف
۱۷	۱-۱- جهان شهر شدن تهران
۱۹	۲- مبانی و ارزش های بنیادین سند راهبردی جهان شهر شدن تهران
۲۰	۳- اهداف کلان جهان شهر شدن تهران
۲۱	۴- دهای جهان شهر شدن تهران
۲۳	۵- سیاست های اجرایی و اقدامات اساسی شهری برای جهان شهر شدن تهران
۲۳	۵-۱- سیاست ها و اقدامات اساسی در محور اقتصاد شهری
۲۵	۵-۲- سیاست ها و اقدامات در محور فرهنگی- اجتماعی و آموزشی
۲۸	۵-۳- سیاست ها و اقدامات در محور محیط زیست
۲۹	۵-۴- سیاست ها و اقدامات در محور حمل و نقل
۳۰	۵-۵- سیاست ها و اقدامات در محور امنیت شهری
۳۱	۵-۶- سیاست ها و اقدامات در محور مدیریت شهری
۳۲	۵-۷- سیاست ها و اقدامات در محور زیرساخت های شهری
۳۳	۶- چارچوب نهادی و ستادی سند جهان شهر شدن تهران
۳۳	۶-۱- تقسیم کار نهادی و عملیاتی
۳۵	۶-۲- نظام اجرا، نظارت، ارزیابی و به روز رسانی سند جهان شهر شدن تهران
۳۷	استاد فرادستی سند راهبردی جهان شهر شدن تهران

در سند چشم‌انداز و جهت‌گیری‌های راهبردی تهران ۱۴۰۴، چنین آمده است که: تهران، جهان‌شهری است فرهنگی، دانش‌بنیان با هویت اصیل ایرانی و اسلامی، زیبا، مقاوم، مرفه و معیار در دنیای اسلام. بر همین اساس، در سند چشم‌انداز تهران در افق ۱۴۰۴، تهران به عنوان یک جهان‌شهر فرهنگی مطرح شده است.

بر اساس سند چشم‌انداز و جهت‌گیری راهبردی کلان‌شهر تهران در افق ۱۴۰۴، کلان‌شهر تهران در وضعیتی خواهد بود که ۵۰ درصد تولید ناخالص داخلی آن به فعالیت‌های اقتصاد دانش‌محور و تحکیم زیرساخت‌های اقتصادی و فناوری‌های دانش‌محور بودن اختصاص خواهد یافت. شهری دانش‌بنیان (دانش‌محور) که از راه تحقیق و پژوهش به تولید علم و دانش خواهد پرداخت و این علم و دانش را در تمامی شئون زندگی خود از امور مدیریت و برتاه ریزی شهری گرفته تا فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی به کار می‌گیرد. شهری که سنگ بنای آن را تولید علم و دانش تشکیل می‌دهد، رفاه و اعتلای آن مرهون بهره‌مندی از علم و دانش روز در تمامی شئون است. علاوه بر این ایده‌های آرمانی، در سند چشم‌انداز کلان‌شهر تهران در افق ۱۴۰۴ بر موارد زیر تأکید شده است:

۱. تهران شهری با اصالت و هویت ایرانی-اسلامی (شهری که برای رشد و تعالی انسان و حیات طیبه سامان می‌یابد)

۲. تهران شهری دانش‌پایه (دروازه ورود ایران به عصر اطلاعات)

۳. تهران شهری هوشمند و جهانی با افزایش سهم اقتصاد مدرن و دانش‌پایه و تأمین فضا، زیرساخت‌ها و ارتباطات لازم در آن، برای ارتقای زیست‌پذیری و فعالیت‌پذیری شهر در سطح منطقه‌ای و جهانی

۴. تهران شهری روان با رفاه عمومی و زیرساخت‌های مناسب، همراه با تعدیل نابرابری‌ها و تأمین عادلانه کلیه حقوق شهروندی

۵. تهران، کلان‌شهری با عملکردهای ملی، جهانی و با اقتصادی مدرن و مرکزیت امور فرهنگی، پژوهشی و سیاسی در سطح کشور و حداقل یک از سه شهر مهم و برتر منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی

۶. تهران شهری بهبود و توسعه‌یافته از نظر شبکه‌های ارتباطی و نظام حمل و نقل رافیک

۷. گسترش شبکه حمل و نقل سریع با اولویت مترو و قطار هوایی (مونوریل) یکی از معالجات فنی و اقتصادی برای بین‌المللی شدن شهر تهران

۸. توسعه فضاهای سبز عمومی، تف‌بخاهی و گردشگری با توزیع متعادل در مناطق مختلف تهران برای جذب گردشگران از کشورهای منطقه خاورمیانه و اروپا

۹. ساماندهی و گسترش شبکه بزرگراهی برپایه شهری و درون‌شهری با تأکید بر اصلاح نظام سلسله‌مراتبی شبکه‌های دسترسی درون‌شهری در جهت دستیابی به سامانه حمل و نقل توسعه‌یافته در شهر تهران و دستیابی به شاخص برتر منطقه‌ای

امروزه، در عصر جهانی‌شدن و با تشدید رقابت شهرها در جهت جذب سهم بیشتری از تولید جهانی و جلب توجه جامعه بین‌المللی، امر تدوین سند راهبردی برای شهرها به یک ضرورت اساسی تبدیل شده است. از آنجایی که کیفیت چشم‌انداز شهرها و چگونگی تدوین آن می‌تواند تعیین‌کننده سرنوشت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی یک کشور باشد، لذا مرحله تدوین سند راهبردی شهرها به مرحله ویژه و پر اهمیت و یا به عبارتی بهتر به قلب فرایند برنامه‌ریزی و طراحی شهری تبدیل شده است.

بر همین اساس و با توجه به اهداف توسعه ایران اسلامی و شهر تهران، تحقق و تلاش برای ارتقای جایگاه تهران به عنوان یک جهان‌شهر در سطح بین‌المللی نیازمند ترسیم نقشه راهی است که در آن نحوه طی مسیر، منابع و امکانات لازم، تقسیم کار در سطح ملی و الزامات این مسیر به طور شفاف و دقیق مشخص شده باشد. از این رو لازم است راهبردهای جهان‌شهر شدن تهران در سطوح کلان و عملیاتی نظیر برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور تدوین شود.

سند راهبردی جهان‌شهر شدن تهران بنا به تعریف مجموعه‌ای است جامع، هماهنگ، پویا، آینده‌نگر، شامل تعاریف و چشم‌انداز جهان‌شهر تهران، مبانی ارزشی آن، سهم‌انداز و اهداف کلان، سیاست‌ها و راهبردها، ساختارها و الزامات علمی و فنی، راهبردی جایگاه شهر تهران مبتنی بر ارزش‌های ایرانی-اسلامی و بر اساس مبانی ارزشی و بومی کشور، تجربیات گذشته و نظریه‌ها و نمونه‌های علمی و تجارب عملی که تصویری آرمانی، منطقه‌ای و بلندمدت برای شهر است که سیمای مطلوب شهر را در افق طراحی مشخص می‌سازد. سند راهبردی برای توسعه پایدار شهر بر مبنای آرمان‌های مشترک و قابل حصول است. چشم‌انداز توسعه بلندمدت شهر تهران و جهان‌شهر شدن که سیمای مطلوب شهر را در افق طرح و میثاقی برای توسعه پایدار کلان‌شهر تهران و پیخت کشور است، هماهنگ با رهنمودهای رهبر کبیر انقلاب اسلامی و مقام معظم رهبری، چشم‌انداز بیست ساله کشور و سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ تهران و سند چشم‌انداز و ویژگی‌های یک کلان‌شهر منطقه‌ای و جهانی، بر اساس ارزش‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی، اسناد فرادستی و پشتیبان و مصوبات شهرداری و شورای شهر تهران می‌باشد که ستاد راهبری جهان‌شهر شدن تهران در مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، اهداف این سند چشم‌انداز را پیگیری خواهد کرد.

در خصوص این سند راهبردی توجه به نکات زیر ضروری است:

رهنمودهای مقام معظم رهبری و ارزش‌های بومی اسلامی-ایرانی، قانون اساسی، مصوبات شهرداری، شورای شهر تهران، سند ۱۴۰۴ تهران و اسناد راهبردی بیست‌ساله و چهل‌ساله شهرهای بزرگ دنیا و دیگر طرح‌های توسعه گسترش شهر تهران، به‌عنوان اسناد پشتیبان و فرادستی است. هر همی اساس با پیش‌بینی سازوکارهای لازم، به‌روزرسانی توانایی تبدیل است جهان‌شهر شدن تهران و تبدیل آن به الگویی منطقه‌ای را دارا باشد.

۱۶

این نقشه فصل برنامه‌ریزی، فعالیت و تلاش کارگروه‌های متعدد کارشناسی در مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، انجام پژوهش‌های گوناگون، بهره گرفتن از یوه‌شناسی موجود و مشارکت جمع زیادی از صاحب‌نظران و اندیشمندان علمی مطالعات شهری و بین‌المللی کشور اعم از دست‌اندرکاران سیاست‌گذاری و مدیریت تان مطالعات بین‌المللی و شهری، مدیران، استادان و پژوهشگران، قطب علمی و صاحب‌نظران و صاحب‌نظران دانشگاهی و مسئولان بخش‌های اجرایی مختلف کشور است که از همه آنان قدردانی و تشکر می‌شود. مجموعه پژوهش‌ها، نقشه‌ها، همایش‌ها و آرای صاحب‌نظران که پشتوانه علمی و پژوهشی این نقشه است می‌شوند در قالب مجلدات متعدد از جمله کتب، دانش‌شهرها، پژوهش‌های کاربردی، مجلات و ... تحت عنوان اسناد و برنامه‌های پشتیبان سند تهران قرار می‌گیرند. شدن تهران تنظیم و برای بهره‌برداری به تدریج توسط مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران در دسترس عموم قرار می‌گیرد.

با ابلاغ سند جامع جهان‌شهر شدن تهران، لازم است کلیه دستگاه‌های اجرایی و نهادهای نهایت تلاش خود را برای اجرای کامل برنامه‌ها و انجام اقدامات لازم به‌کار گیرند. امید است که با اجرای این نقشه بستر لازم

برای تحقق کامل اهداف جهان‌شهر شدن و بین‌المللی شدن شهر تهران و افزایش نقش منطقه‌ای آن و تحقق کامل اهداف نظام جمهوری اسلامی ایران، فراهم شود.

۱- تعاریف

۱-۱- جهان‌شهر شدن تهران

جهان‌شهرها، در اصل رویدادهای جهانی و شکل بخشیدن به روابط و مناسبات اساسی اقتصادی، تجاری، فرهنگی و اجتماعی در دهکده جهانی به شمار می‌روند. هر شهر جهانی ماهیتی منحصر به فرد دارد. این شهرها در کنار دارا بودن مشترکات با شهرهای دیگر، سهم ویژه‌ای نیز در شبکه شهرهای جهانی دارند. این سهم به ویژه در شبکه جهانی شهرها باعث می‌شود تا رقابت بنیادینی در شکل بگیرد و برخی از شهرها از برخی دیگر پیشی بگیرند و به جایگاه جهان‌شهری دست یابند.

اگر اصطلاح جهان‌شهر را در زبان فارسی «گلوبال سیتی» (Global City) در زبان انگلیسی قرار دهیم، آنگاه باید به نظریه پردازان مطالعات جهان‌شهرها اشاره کرد، که در سال ۱۹۸۴ برای اولین بار در مورد فشارهای اجتماعی و جابه‌جایی سرمایه، اصطلاح جهان‌شهرها یا همان «گلوبال سیتی» به کار رفت. این اصطلاح را در مقابل کلان‌شهر یا مگاسیتی برای اشاره به لندن، نیویورک، و توکیو به کار گرفت. بر اساس دیدگاه نظریه پردازان، جهان‌شهرها با سه مشخصه دگرگونی اقتصادی، سازماندهی برنامه‌ریزی شده و ساختار اجتماعی متناسب شناخته می‌شوند. جهان‌شهرها پدیده‌هایی هستند که مراکز تولید، مصرف و خدمات محلی وابسته را در یک شبکه جهانی منسجم به هم مرتبط ساخته‌اند. این شهرها به سبب جریان‌هایی که از آنها می‌گذرد، ثروت و قدرت را در خود متمرکز و جمع نموده و حفظ می‌کنند. به طور کلی

